

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

3. De jentaculo quod in jejuniis indulgetur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

Collegio proficeretur, ita facere respondisse cui
Sacerdoti ab eo sciscitanti, an Chocholata jejuni-
um frangere contemneret, qui ab ea se comineant: ego vero
inter usurpantes sim, ne utique jejuniū violare pro-
miser. Hæc ille. Si ergo vir ad hoc doctus, ac pius, tantā
auctoritate præstans, sic discretis verbis edisserit; qua
ratione cum non probabilitur loqui, agere, vālet quis
quam suspicari?

Post hæc scripta legi *Tractatum Thomæ Huradæ*, de
jeiunio *Chocholatorum*, p. 2. mor. tract. 10. acriter defendentis, &
quidem eruditè, eam jejuniū nequaquam frangere, &
etiam, illum lege.

Arundines Mellitæ.

14. In pluribus nostræ Siciliæ campis Mellitæ arun-
dines educantur, ex quibus magno artificio, nec minori
lucro extrahi; congelarique Saccarum solet. Solent &
melles eas interdum per frutula cultro incisās, recreatio-
nis gratia, quasi cupedias sugere, seu, ut verius loquar, den-
tibus mandere, & atterere, earūque succum palato gra-
tissimum, expulsi interim ab ore pargamentis, degultan-
do trahere: Nil vulgarius apud summos, medios, infi-
mos, quare sæpe in disputationem quæta est quæstio, an
jejuniū illæ dissolvant? Et dissolvere quidem, si in ma-
gna quantitate sugantur, conveniunt nostrates Theologi:
est enim ille succus maxime nutritivus, alisque non mo-
dico, cum sit ipsa lætari mera substantia: sed illud audi-
re, Bernardinum Piccinum Societ. Nostræ, quem Natu-
ra, & sancti Spiritus peculiaris gratia magnum hominem
fuit, & sapientem, cum casus ad conscientiam pertinen-
tes hic explicaret Panormi, docuisse, duarum ex his arun-
dibus tractum succum non esse contra jejuniū, nisi
maxime parvitatem. Assentiri libet: hæc ratio esse posset,
quia humor, five ex parvis, five ex magnis duabus hisce
cibus in stomachum deglutitus, vix ad duas uncias per-
tingit: hanc autem quoad violandum jejuniū esse in
communibus cibus quadragesimalibus parvitatem ma-
teriam, docet Turrianus in *sum. p. 1. c. 256. d. 27. n. 2.* & nos
infra videbimus.

Protractio Refectionis.

15. Si quis in unica sua comestione, quacunque ex
causa, infusam unam, vel alteram horam, non frangit
jejuniū: quia continuat eandem refectionem, quæ moraliter
unica tandem est. Ita Fagund. *præc. Eccl. 4. lib. 1. c. 3. n. 5.*
At si in aliquo solemnī convivio eam qui protrahit
in tempus, multum notabile, verbi gratia, à meridie
ad Vesperam usque, ut audio protracta, etiam us-
que ad octiduum jejuniū servabitur?

Respondeo. Dixit quidam, si id apud nos fiat, Jeju-
niū nequaquam servari, servari autem, si fiat in Eccis,
ubi id fieri consuevit: quia ab Ecclesia (ajebat) præcipitur
unica comestio secundum consuetudinem regionis; at
ibi tam producta comestio, unica est secundum morem
patris; non vero apud nos. Hæc distinctio non placet
omnibus: enim jejuniū Ecclesiasticum non servatur;
quod Ecclesia unam in die comestionem præcipit:
illa autem longa refectio, multiplex virtute est, & multi-
plex comestioni verè æquivalere; unde nullo modo est
apta ad præceptum Ecclesiæ servandum. Tunc jejuniū
esse celebrasse cum dices, qui diem totum, vel ejus majo-
rem partem in convivio, & computatione protraxit? Tu
quidem id dices, non ego.

Interruptio.

16. Me ad satietatem refeci. Quanto post tempore
plicato, v. g. linteo, possum sine violatione jejuniū ali-
quid addere meæ refectioni? vel quanto tempore ante
sondum, v. g. eodem explicato, possum aliquid prægu-
stare? Respondeo: quantum judicio morali satis est, ne
interrumpatur unitas refectionis, hoc est, ne distrahatur
unica comestio ad constituendam secundam. Ita colligo
ex Sanchez in *conf. lib. 5. c. 1. d. 24. n. 5.* Quadrantem unum

cum dimidio, innui *supra* non afferre moralem interrup-
tionem, etiam si animo destinaveris nil amplius come-
dere; quia dum adhuc remanet unitas moralis comestio-
nis, illam voluntatem mutare, culpa non est: Ratio, cur-
plus temporis admittendum non sit, ea est: quia secun-
dum moralem, communemque hominem existimatio-
nem in hoc casu, ubi nulla necessitas excusat, ea refe-
ctiones non erunt unica comestio, sed plures.

17. Sed quid, si propter aliquam causam v. g. propter
negotium aliquod, interrumpat quis comestionem, quan-
do nondum plena habita est refectio? Respondeo: Huic
propter dictam necessitatem aliquid longioris temporis
indulgerem: nempe horam: ita Sanchez *ib. n. 1.* alter Sanchez
duas horas concedit *disp. 52. n. 4.* quando animo redeundi
facta est interruptio; multo magis si animo redeundi in-
terruptio facta sit: hinc infert Thomas Sanchez *ibid.*
n. 2. & 3. Lectores ad mensam, immo ediat ante lectionem
aliquid comedere posse, ut item famulos, quando Domi-
no comediti inserviunt: propter necessitatem enim re-
fectionem, quam post unam circiter horam perfecturi
sint. Simile quid licet Mercenariis, qui dum ad mensam
sedent, vocantur ad merces vendendas; hæc enim artis
necessitas facit, ut illæ complerent refectiones per moram
unius horæ, plus minus, interruptæ, animo præsertim re-
deundi, unicam moraliter constituent. Duas horas con-
cedit Sanchez, sed nimis id esse putat Escobar *tract. 1.*
exam. 13. de jejuni. c. 3.

18. Audivi asserentem, posse refectionem propter ali-
quod negotium interrumpi à meridie etiam usque ad ves-
peras; illæ enim (ajebat) semiplenæ comestiones ununtur
per intentionem unicam volentis sed ad sibi d. 1. tam
refectionem redire: sed nimis id amplè dictum est: Cum
enim jam penè digesta sint alimenta sub meridiem as-
sumpta, nequit unicam refectionem vespertina refectio
constare cum meridiana. Illud igitur in hoc, & similibus
casibus attendendum est, an negotium sit magni momen-
ti, necne; & iterum, an notabili refectionis parte carveris;
si enim magna causa fuit, cur notabilem cenæ partem
Vesperas rejeceris, Pia Mater Ecclesia non intendit te
sine sufficienti refectione diem transigere. Quod si mo-
dicum cenæ reliquisti, cum parum pro nihilo reputetur,
non habes jus te iterum reficiendi: jam enim manè suf-
ficienter, quoad substantiam refectus es: si verò necessitas
interrumpendi notabilis non est, tibi imputabitur; non
enim debueras sine urgente necessitate refectionem disse-
rare. Fateor tamen posse evenire, ut peccaveris manè,
dum sine necessitate refectionem interrupisti cum ani-
mo comedendi sub noctem; non verò serò peccas come-
dendo; quia nimium poteris ita viribus destitui, ut re-
fectione proflus indigeas.

Hæc autem omnia judicio prudentis viri, gravitatem
negotij, temporis distantiam, personæ vices, & similia
perpendentis potius, quam certā regulā definiti valent.
Ita Azor. *p. 1. l. 7. c. 9. g. 1.* Regin. *4. c. 14. n. 177.* alique.

§. III. De Ieiunio, quod in Ieiuniis indulgere.

1. Quæ possunt de Vespertina refectione quaeriri, ad
tria reducuntur, ad ejus quantitatem, ad qualitatem,
ad tempus sumendi.

Quantitas.

Iam apud Recentiores opinio recepta nunc est, ad octo
circiter uncias pertinere eam posse, non quidem ex lege
scripta, sed ex consuetudine legitime introducta. Ita Fag.
lib. 2. de Eccl. pr. c. 4. n. 13. & 19. Suar. *Dian. p. 1. tr. 9. ref. 1.*
Ioan. Sanchez. in *sol. d. 52. n. 7.*

Posse quartam partem solitæ cenæ pro ieiunio
comedere; ut si viginti uncias assumere in cenā soles,
possis assumere quinque, si quadraginta, decem, proba-
bilis est opinio. Ita Regin. *tom. 1. lib. 4. cap. 14. dub. 10.*
nn. 185. Laym. *lib. 4. tr. 8. c. 1. n. 9.* Filliuc. *2. 2. tr. 26. p. 2. c. 3.*
q. 7. n. 33. sed quia communiter vix ad triginta duas un-
cias hominum cenā solet ascendere, ideo, qui concedunt
uncias

unicas octo absumi posse, quæ sunt quarta pars detracta duabus, non longè ab hac opinione videntur recedere; cecidit tamen: quia hæc uncias octo concedunt omnibus, sive ampla, sive modica æna utentibus, sive robustis, sive valetudinariis, sive iis octo cibus famis proflus extinguatur, sive nequaquam, quæ prudenter inductum pro praxi est, scilicet scrupulis pateret, paulo religiosioribus via.

Dixi autem (octo circiter uncias) nam parum excedere addendo unam vel alteram unciam supra prædictas octo, esset, ex nonnullorum sententia parvitas materia, nec peccatum mortale constituit. Ita Pell. Leander, ex Turriano apud Dianam *part. 9. tract. 6. res. 15. 15.*

2. Petes. Potestne licitè quis panem in quantitate debita, vel ciceres, fabas, similemque materiam coquere in aqua, vel alio liquore, illamque totam pro jentaculo assumere? Respondeo: non posse docet Fillucius *tom. 2. tract. 27. p. 2. cap. 2. num. 31.* quia sic liquor ille non recipiet amplius rationem potus, sed propter coctionem ex illo, & materia solida, fit unus cibus solidus, & quidem excedens concessam jentaculi quantitatem. Posse probabiliter censet Bon. *sect. 4. de Iubil. casu. 18. n. 128.* quia in substantia ille liquor super remanet liquor, & vehiculum alimenti, nihilque addit ad substantiam nutritionis, illaque coctio solum reddit cibum magis stomacho convenientem, & nil præterea. Quare sicut panis in vinum infusus extumescit quidem, sed non fit major in substantia, unde nec Fideles timent concessam quantitatem panis sic pro jentaculo absumere; ita in casu nostro, &c. His in prima editione evulgatis, volens quidam, & per familiaris id in praxim deducere, panis uncias ad lancem octo, in aquam infudit, elixavitque. Coctione autem facta, bilancem iterum admovit, compertitque augmentum valde excedens, hoc est, usque ad triginta fere uncias, pulcem illam accendisse. Bonam ergo partem eius cum simpliciter æque illa fere ad satietatem refectum esse, sentit, sive noluit, sive non valuit ad id, quod reliquum erat comedendum, procedere, dicebatque deinde amici: *lentarene hoc est, an plene canare?* Certe Fillucius, & qui eum sequitur Pasqualigus, de jejuniis decisione 106. dum illam sententiam proferebant, rem experti non erant. Hæc ille. Quare ejusmodi opinionem vocare probabilem nequaquam audeo. Non, quia putem aquam illam augmenti causam, in aliquo commutari per ignem, sed quia non potuit consuetudo, unde totum jentaculi jus habentur, introducere, ut tantam pulcem pro jentaculo absumeres, quanta fere sufficeret, si non ad plenè nutriendum, certè ad plenè satiandum. Introducere verò potuit, biscorum, panemque in aquam, vel vinum, dum actu te reficis, infusa (id, quod parvam mutationem affert) comedere.

Huc, quando agimus de quantitate jentaculi, reduci potest quantitas, quæ in die jejuniis sumpta, judicanda sit parva materia; Hanc igitur, vel esse unam, vel alteram unciam ex nonnullorum sententia dixi; nunc constans ex mea, quia tam parva quantitas cibi Quadragesimalis (nam de carne mox non nocet notabiliter jejuniis).

Addit Bauci, in *select. g. 241.* & Henriquez, unum ovum, aut parum orizæ cum lacte, vel frustum casei esse parvam materiam, assumantque tum, propter hanc parvitatem, tum propter paupertatem, posse concedi ostiatim mendicantibus, quando alia non habent, ut ea comedant in die verito. Hæc ex Bauci. Verum Henriquez *l. 2. c. 13. n. 9.* propter paupertatem ea concedit, non propter parvitatem. id autem probabile est, quia aliud non habenti parum obsonij videtur esse prædicta quantitas talis cibi, at propter parvitatem, nec unum ovum posse concedi, ex mox dicendis *n. 3.* colligitur: verba autem Henriquez hæc sunt: *Habet enim paupertas multa Privilegia, & unum ovum parum orizæ cum lacte, vel frustum casei est in his parva materia.* Nota illud in his.

Sed quid de parvitate in esu carnis? Respondeo. Cum hæc sit majoris nutrimenti, quam leviores cibi Quadragesimales, & pro illa addit aliud præceptum, de ea non

comedenda tempore jejuniis, parva ejus quantitas judicatur ab Alphonsio de Leone, & Dian. citati à Pasqualig. mox citandos quasi sumer, solent coqui, ac Pinctæ ad præguandos cibos (qui certè ne venialiter quidem peccant; quando ob necessitatem famulatus, & sui minister id præstat.) Pasqualigus autem, de jejuniis *decis. 49.* quem refert, nec refert Banci in *sing. cas. 287. vers. Pet. d. 12. c. 10.* ait, in esu carnis dimidium circiter unciam esse parvitatem materiam.

Quoniam igitur volui ego expendere quanti ponderis esset ovum unum, atque inveniri illud mediocrius multitudinis, & deducto cortice, tum aqua coctum, seu exatum, tum crudum, tum sartagine frictum, duarum unciarum pondus attingisse, ideo fit, ut quarta pars ovi, vel æqualis illi carnis portio sit in hac re nostra materia parvitas judicanda.

Qualitas.

3. Hic certant Theologorum arbitria. Breviter, Dico præterea: de cibis communibus quadragesimalibus, herbis nimirum, sive crudis, sive elixatis; piscibus, sive parvis, sive magnis, sale coctis; fructibus, sive recentibus, sive siccis, dulciariis, pulvis, quas Ministras appellamus, & amygdalarum etonore, ex leguminibus, & similibus: ea accipi possunt pro jentaculo, quæ cuilibet arident, modo constatum ex panis, ut sit, & ex prædictis, quod accipiant, non excedat uncias octo. Colligitur ex Bon. *l. 2. disp. ult. de præ. Eccl. g. 1. p. 3. n. 3.* & sic Cajet in *summa, 2. a. 3. fin.* Bizot. *p. 4. summa, de 3. præ. dec. c. ult. mem. 2. a. 3.* plures apud Dian. *p. 9. t. 6. res. 8.* Ratio hujus dicti est, quia, licet jentaculum ex consuetudine sit introductum, & panem non accipiant nisi cibi leviores ex prædictis, quales sunt fructus, dulciaria, &c. tamen non est certum esse introductam absolute consuetudinem de sumendo jentaculo, sub hac stricta necessitate, ut non possint nisi tales, vel tales cibi jejuniis assumi: Ergo nec nos astrigere sub peccato debemus. Certum etiam est jentaculo posse nos frui; incertum, an tales cibi substantiales sint exclusi: ergo prævalet libertas valendi illa assumere.

4. Dico secundò: in diebus jejuniis, in quibus supra diximus posse ex Bulla Cfugiaræ, vel ex aliquo capite comedij lacticia, probabiliter posse ea assumi pro jentaculo, (exceptis ovis, de quibus postea) in modica prædicta quantitate; ita scilicet, ut juncto proportionato pane, octo unciarum fines non transiliant: Ita Laym. *lib. 4. tr. 8. c. n. 9.* Turr. in *summa, p. 1. c. 256. dub. 37. concl. 3.* & plures apud Dian. *loc. cit.* Ratio est, quia ex una parte per Bullam, vel aliud caput licet tunc Fidelis iis lacticiis, caseo, lacte, butyro vesci: & ex alia, non appareat unde ea certò prohibeantur pro refectuiuncula vespertina: ut modo de quadragesimalibus cibis dictum est ergo, &c.

Adde si ij, qui strictissime de jentaculo loquuntur, concedunt posse in eo assumi ea, quæ apponi pro secundis mensis solent, fructus, dulciaria, &c. cur non poterit caseus, qui communiter in secundis mensis adhiberi consuevit? At est anagnæ nutritionis. Respondeo non ita: ut mox dicam, cum de ovis, de quibus jam subijcio.

5. Dico tertio: pro jentaculo ova adhiberi non licet. Ita Sanch. *lib. 5. conf. c. 1. dub. 25. n. 4.* Fill. *t. 2. tr. 27. p. 2. c. 1. dub. 6. n. 30.* Diana *p. 1. tr. 9. res. 1. & p. 4. res. 117.* Ratio est, quia sunt maxime substantia, & nutritionis, atque adeo ex diametro jejuniis opposita; ut vix unquam invenias, qui videns Fidelem vespere ova comedentem, judicet eum jejunare.

Non sic de caseo, cæterisque lacticiis; quæ certè, ut omnes fatentur, minus sunt nutritiva, & nullo modo ovis familia: nam propterea viribus ob debilitatem destitutus, vitellos propinant Medici: non verò alterius generis lacticia.

Instas, licet ova sint valde nutritiva, tamen in jure pro aliquibus saltem jejuniis, conceduntur, ut supra vidimus: ergo unde habetur, quod pro eorundem jejuniarum jentaculis prohibeantur? Respondeo, habetur ex hac ipsa eorum vi nutritiva: si enim ea concedantur in refectio

